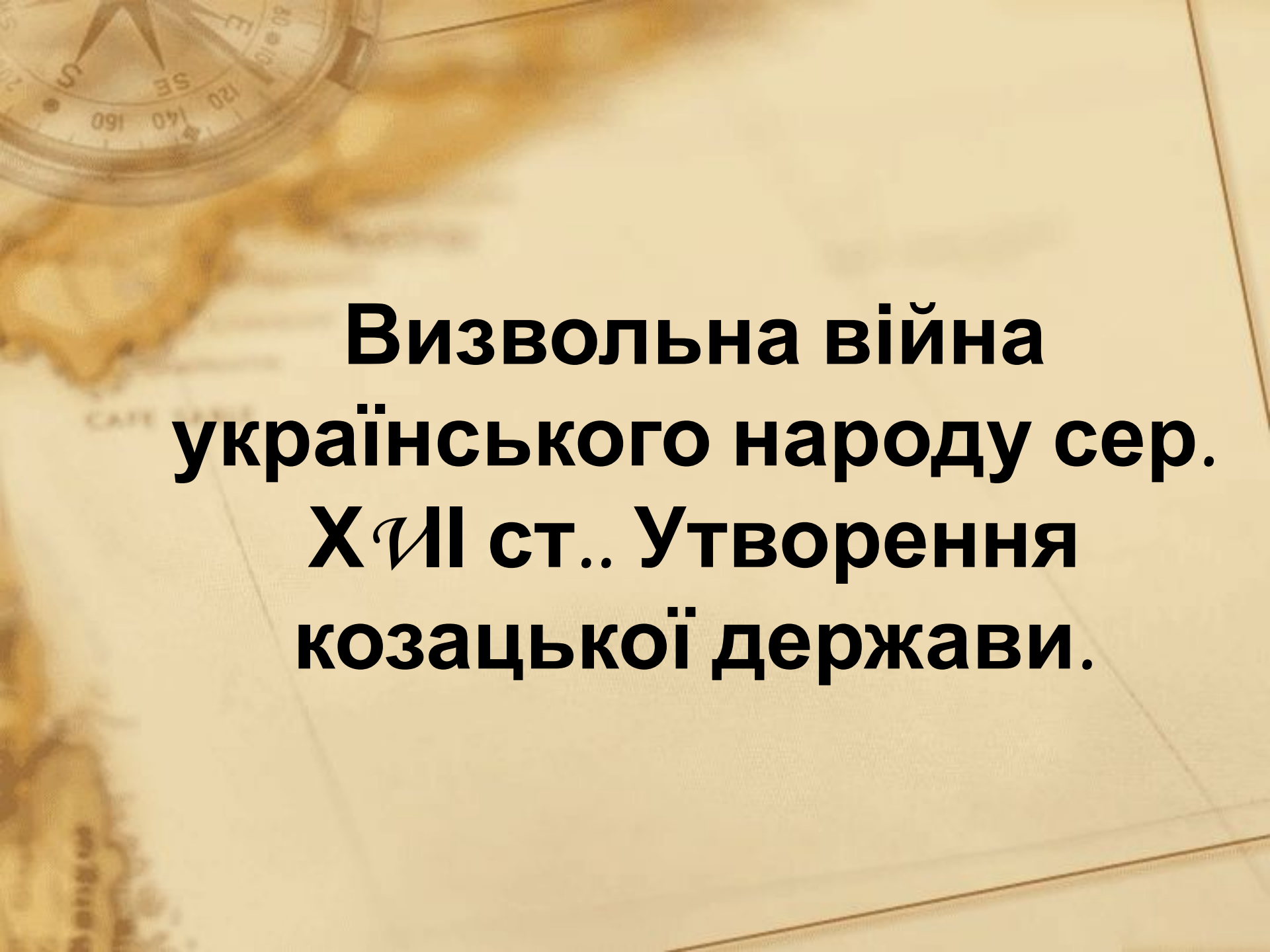

**Визвольна війна
українського народу сер.
XVII ст.. Утворення
козацької держави.**

**Національно - визвольна
війна - це активна форма
боротьби українського
народу за визволення
українських земель з-під
іноземного панування з
метою утвердження на них
національної еліти, розбудови
національної економіки,
культури.**

Періодизація Національно - визвольної війни українського народу середини XVII ст.

- 1648— 1649 рр. - Наростання визвольної боротьби. Визнання урядом Речі Посполитої певної самостійності за Україною
- 1650— 1653 рр. - Тривала й виснажлива боротьба між козацтвом і поляками не принесла успіху жодній зі сторін
- 1654— 1655 рр. - Надання Московською державою військової допомоги Україні. Успішне завершення україно-московськими військами літньо-осінньої кампанії 1655 р. в Україні
- 1656— 1657 рр. - Укладення Україною військового союзу зі Швецією та Трансільванією. Спільні дії козацтва зі шведською та трансільванською армією проти Польщі

Основними причинами Національно - визвольної війни в середині XVII ст. були:

I. Соціально – економічне гноблення:

- зростання в Україні землеволодіння польських магнатів та шляхти,;
- покріпачення селян і зростання панщини;
- утиски козацтва та міщанства;
- нерівноправність у правому та політичному положенні української православної шляхти, її утиски з боку польських магнатів та шляхти.

II. Національний гніт:

- обмеження українців у правах при зайнятті урядових посад та в органах самоврядування міст;
- дискримінація та утиски українських міщан, селян, православного духовенства.

III. Релігійний гніт:

- примусове насадження католицизму та уніатства,;
- наступ на права та свободи УПЦ;
- насильницьке окатоличення населення;
- впровадження обов'язкового податку для населення на утримання католицької та уніатської церкви;
- діяльність єзуїтів в Україні.

Цілями Національно-визвольної війни були:

- усунення польського домінування, створення Української держави;
- ліквідація кріпацтва, середньої та великої феодалної власності на землю;
- затвердження козацького типу господарювання на основі буржуазної власності на землю.

Одним з організаторів повстання став Богдан (Зіновій) Михайлович Хмельницький

Богдан Хмельницький народився 27 грудня 1595 року на хуторі Суботові на Чигиринщині. Його батько Михайло Хмельницький служив сотником в чигиринському полку і походив з древнього українського роду Люблінського воеводства з гербом Абданк. Своє навчання Хмельницький почав у школі при одному з монастирів Києва, а після її закінчення, по протекції батька, поступив в Єзуїтський колегіум у Львові. Таким чином, з одного боку, дістав традиційну українську освіту, а з іншого – прилучився до ідей європейського Заходу. Таке поєднання озброїло Хмельницького ґрунтовним знанням мов – української, польської, латині, а також сприяло формуванню світогляду майбутнього гетьмана.

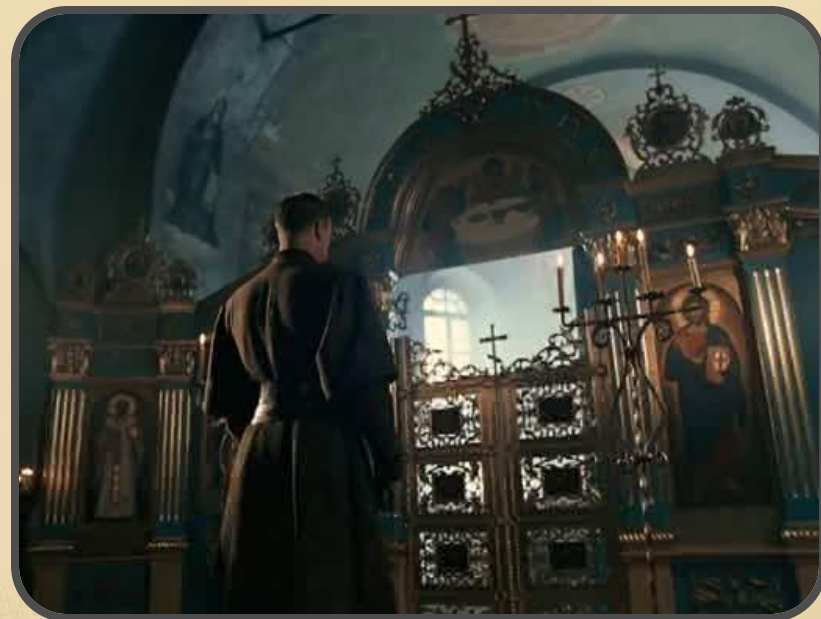
Він брав участь у багатьох походах та війнах. Протягом 1646 – 1647 рр. зустрічався з польським королем. Король Владислав IV готувався до війни з Туреччиною. Він дозволив запорожцям зробити морський похід на Туреччину й дав їм королівську грамоту на спорудження човнів. Уже тоді Богдан готував повстання проти Польщі. Під цим прикриттям козаки почали збиратися на Запоріжжі, згуртовуватися й виробляти план спільних дій повстання. Але наміри Хмельницького щодо повстання було виявлено і восени 1647 р. його заарештували. У середині грудня він утік із в'язниці та з невеликим загonom козаків подався на Запоріжжя.

Навколо Хмельницького гуртувалася група незначної козацької старшини, яка добивалася відновлення козацьких прав і привілеїв. Основою Запорізького війська було реєстрове козацтво.

Герб «Абданк»
Богдана
Хмельницького

**Віра в Бога, в
православного Бога –
саме це для Б.
Хмельницького було
суттю його духовного
життя, прагненням до
зміцнення православ'я.**

Рушійні сили:

- селяни,
- міська біднота,
- міщани,
- дрібна шляхта,
- православне духовенство,
- політична сила та лідери - козацтво.

Початок повстання

1. Кобзарі та досвідчені козаки з гетьманськими універсалами розійшлися по всій Україні закликати підніматися на боротьбу. Активна організаційна робота проводилася і серед реєстрового козацтва.
2. Завершилися переговори з Кримським ханством, яке погодилося виступити на боці українців.

Перші перемоги

Прибувши на Запоріжжя, Б.Хмельницький, зважаючи на перебування польської залоги у Січі (Микитин Ріг), зупинився на о. Томаківка, де відразу ж розпочав формування збройних сил і встановив зв'язки із запорозцями. Заручившись підтримкою останніх, у лютому 1648 року оволодів Січчю і був обраним гетьманом Війська Запорозького. Саме ці події й ознаменували початок Національно-визвольної війни. Її перший етап (лютий 1648-серпень 1657) характеризувався найбільшим розмахом національно-визвольної та соціальної боротьби.

Бойові дії розпочалися у квітні. Маючи у своєму розпорядженні близько 15 тисяч жовнірів, М.Потоцький вирішив завдати удару по табору повстанців. З цією метою він 21 квітня направив суходолом 2 полки реєстровців і жовнірів під проводом сина Стефана, а Дніпром 26 квітня — 4 полки реєстрових козаків і частину драгунів під керівництвом Барабаша і Караїмовича. Обидва загони мали об'єднатися біля Кодацької фортеці, розгромити Запорізьку січ і придушити повстання.

Битва під Жовтими Водами

Жовтоводська битва 1648 - перша переможна битва української армії під проводом Б.Хмельницького проти польських військ на початку національно - визвольної війни українського народу. Ця перемога сприяла розгортанню національно - визвольного руху по всій Україні. Після розгрому польських військ під Жовтими Водами та Корсунем повстання охопило Поділля та Волинь, а у вересні 1648р. і Галичину.

Битва під
Жовтими
водами

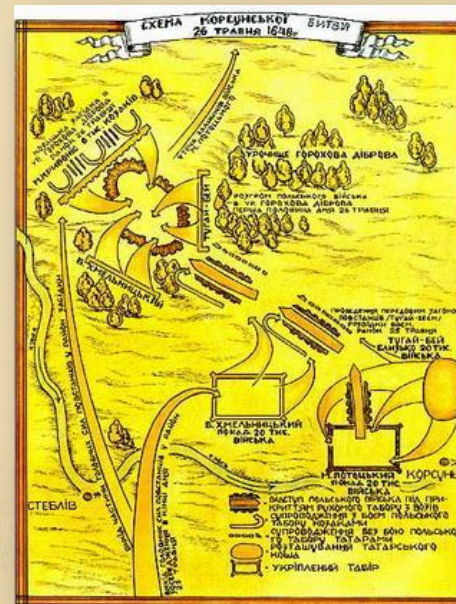

Схема
Корсунської
битви

Корсунська битва

Дізнавшись про поразку М. Потоцький почав відступати, щоб об'єднатися з 6-тисячним військом Я. Вишневецького. Щоб цього не допустити Хмельницький кинувся за ним. 26 травня полки Потоцького потрапили неподалік від Корсуня в пастку. На тил табору всією силою напірали татари, спереду і з боків козаки. У результаті польське військо зазнало нищівної поразки.

Підсумки битви під Корсунем

Одна із найяскравіших перемог повстанського війська над армією Речі Посполитої на початку війни. Серед багатьох тисяч поляків у полон потрапили М.Потоцький та його заступник гетьман М.Калиновський. Разом з іншими знатними особами Хмельницький подарував їх кримському ханові. Повстанці здобули чимало зброї, припасів, різного добра. Корсунська битва знаменувала собою небувалий доти розмах визвольної боротьби. Перемоги на Жовтих Водах і під Корсунем стали сигналом для повстань по всій Україні і визвольного походу української армії на захід.

Битва під Пилявцями

Польський уряд прагнув реваншу. Але його не сталося. У битві під Пилявцями (21-23 вересня) поляків зазнала поразки. Було захоплено всю ворожу артилерію. До козаків потрапив також величезний обоз зі значними матеріальними цінностями. Перемога у

битві під Пилявцями відкрила шлях до визвольного походу на західноукраїнські землі. Повстанці за допомогою місцевого населення здобули Збараж, Вишнівець, Броди і на поч. жовтня підійшли до Львова, який взяли в облогу. Але, не бажаючи руйнувати стародавнє місто та отримавши викуп, гетьман зняв облогу й повів свою армію до Замостя.

Річ Посполита стояла на межі катастрофи. Але Хмельницький, замість того, щоб довершити її розгром оголосив перемир'я.

Створення державної ідеї

Воєнні дії 1648 року змінили й психологію самого Хмельницького. Переосмисливши уроки минулорічної боротьби, гетьман, за словами відомих українських істориків В. Смолія та В. Степанкова, уперше в історії української суспільно-політичної думки сформулював основні принципи національної державної ідеї.

Збаразька битва

100-тисячна армія Б. Хмельницького спільно з 40 тис. татар на чолі з Іслам - Гіреєм на поч. липня оточили велику частину польсько — шляхетського війська під Збаражем і тримала її в облозі півтора місяця. У боях біля міста було знищено чимало поляків, серед шляхти почалася паніка та дезертирство. Непомітним маневром Хмельницький знімає частину війська і рушає до Зборова.

Зборіська битва

Несподіваним ударом гетьман відрізав частину польської армії від головних її сил і 15 серпня 1649 р. завдав їм великих втрат. Наступного дня розпочався генеральний бій, який загрожував неминучою капітуляцією польського короля з усією його армією. Але у вирішальний момент підкуплені татари забажали припинити бій та почати переговори. У результаті 18 серпня 1649 року було підписано зборівський договір.

Воєнні дії 1652-1653 років

Б.Хмельницький розглядав Білоцерківський договір як можливість для відновлення сил. Далі відбуваються битви під Батогом і Жванцем. Остання принесла гетьманові поразку. Для того, щоб розгромити остаточно поляків потрібна була надійна підтримка ззовні. Цією силою могла стати Московська держава.

ВИСНОВКИ

Козацька держава періоду Богдана Хмельницького була повноцінною, з усіма характерними для будь-якої держави ознаками.

Перша ознака – політична влада. Вона перебувала в руках козацької старшини – нової генерації української панівної верстви. На вершині її ієрархічної піраміди перебував гетьман. Обраний військовою радою в Запоріжжі на невизначений строк, він здійснював керівництво військовими силами, очолював старшинську адміністрацію, визначав напрями внутрішньої політики, проводив переговори чи листування з урядами інших держав. Гетьман мав право переглядати рішення Генерального суду.

Друга ознака – територія. Аналізуючи відомості 1653-1654 рр., Іван Крип'якевич приблизно описав державні межі козацької території: “З Польщею Яруга – Чернівці – Мурафа – Красне – Вінниця – Прилуки – Паволоч – Каменеброд – Макарів – Чернобиль – Карпилівка; з Росією – традиційним кордоном; з Туреччиною і Кримом – через так зване Дике поле”.

Третя ознака – політико-адміністративний устрій. На визвольній території були ліквідовані органи влади Речі Посполитої. Створені полки і сотні. Виникло нове правління – своєрідний старшинський уряд: військова рада, рада генеральної старшини, полкова і сотенна адміністрація, куренні городові отамани. Магістрати і ратуші здобули право самоврядування.

Четверта ознака – суд і судочинство, фінансова система і податки. Події тих часів мали значний вплив на подальший соціально-економічний розвиток краю. Була введена власна монета. Після Визвольної війни була запроваджена одна з найвищих посад у старшинській адміністрації – генеральний підскарбій, який відповідав за стан фінансів козацького війська, встановлював мито, очолював скарбову канцелярію та інші.

П'ята ознака – військо. Збройні сили України виступали як самостійні, добровільні, з деякими елементами самоуправління. Склалися вони з представників різних соціальних верств населення. Б.Хмельницький прагнув створити мобільну регулярну найману армію на зразок тих, що існували в більшості тогочасних європейських країн.

Шоста ознака – міжнародні відносини. Українська держава здобула широке міжнародне визнання. Гетьман наладив зв'язки з представниками Росії, Криму, Туреччини, Польщі, Трансільванії, Молдови. Україна закріпилася на міжнародній арені як суверенна, незалежна держава.

Переяслав-Хмельницький. Площа,
на якій 1654 відбулася
Переяславська рада.

Дякую за
увагу!